

Arvamuse avaldamine Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse: narkootikumide käitlemisega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimine kohta

Tervise Arengu Instituut (TAI) on vaadanud läbi Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse: narkootikumide käitlemisega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimine ning teeme selle kohta järgmised märkused ja ettepanekud:

1. TAI toetab eelnõu väljatöötamiskavatsuses (VTK) toodud ettepanekut loobuda kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamise eeltingimusena sõltuvusdiagnoosi nõudest, mis on toodud Karistusseadustiku (KarS) § 69 lõikes 2 ja Kriminaalmenetlusseadustiku (KrMS) § 203 lõikes 11. Kehtiv regulatsioon piirab põhjendamatult nende isikute võimalusi kriminaalmenetluse tingimuslikuks lõpetamiseks, kellel puudub ametlik sõltuvuse diagnoos, kuid kellel esinevad narkootikumide tarvitamisega seotud probleemid.

Muudatus võimaldab paindlikumat ja sisulisemat lähenemist ning paremat vastavust tegelikule vajadusele. Meie hinnangul on KarS § 69 lõike 2 muudatus vaja selgelt välja tuua võimalike lahenduste loetelus.

2. TAI toetab ettepanekut loobuda suure varalise kasu saamise eesmärgist kui süütegu automaatselt raskendavast asjaolust ning sätestada selle alternatiivina Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse (NPALS) § 3¹-s lisaks suurele kogusele ka aine "väga suur kogus", mille all mõistetakse kogust, millest on võimalik narkojoobe tekitamine vähemalt 5000 inimesele.

Selline lähenemine võimaldab kiiremini ja tõhusamalt eemaldada narkoturult eelkõige sünteetiliste opioididega kaubitsejad ning aitab vähendada uimastitega seotud kahjusid ja suremust.

3. Suure koguse aine käitlemise (KarS § 184) diferentseerimine lähtuvalt aine käitlemise eesmärgist on põhjendatud eeldusel, et õiguskaitseüsteemis on valmisolek ja võimekus käitlemise otstarvet korrektselt eristada.

Muude diferentseerimise ettepanekute osas jääb TAI seisukohale, et tugineb pakkumise vähendamise valdkonna ekspertide aastatepikkusele kogemusele ja professionaalsele

hinnangule, sh nende võimele hinnata, kuidas kuritegelik keskkond võiks kavandatavaid muudatusi enda huvides ära kasutada. Aine suure koguse alampiiri tõstmine võib tuua kaasa eriti haavatavas olukorras olevate narkootikumide tarvitajate, eelkõige sõltuvuses olevate, senisest suuremas mahus ära kasutamise aine(te) vahendajatena. Samas peab TAI eelduseks, et kavandatavate lahenduste praktiline toimivus on eelnevalt kooskõlastatud ning selles on saavutatud sisuline üksmeel erinevate õiguskaitseorganite vahel.

4. Terminoloogia

4.1. VTK-s ei ole põhjendatud kasutada mõisteid „uimasti“ ja „uimastite tarvitamise häire“, kuna mõiste „uimasti“ hõlmab ka alkoholi ja tubakatooteid, mida käesolev VTK ei käsitle. VTK käsitleb NPALS-is reguleeritud aineid, mis on defineeritud NPALS § 2 lõikes 1.

4.2. VTK-s kasutatud mõiste „ohtlikud narkootilised ained“ vajab täpset defineerimist. Samuti tuleb selgitada, kes hakkab hindama nende ainete ohtlikkust.

5. Juhime tähelepanu, et probleemi kirjelduse osas on ebakorrektselt kasutatud reoveeuuringute andmeid, vastavad lõigud tuleb parandada. Reoveeuuringud narkootiliste ainete jääkide kohta on metoodiliselt indikaatormeetodid, mille põhjal tarvitajate arvu hinnata on ekslik. Metoodika piirangud on uuringuraportis alati selgelt välja toodud, et vältida ekslikke järeldusi.

6. Teeme ettepaneku täiendada punkti „Uuringud ja kaasatud osapooled“. VTK-s on viidatud 2016. aastal Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE poolt Justiitsministeeriumi tellimusel läbiviidud analüüsile „Uimastisõltlastest süüdimõistetute ravi ja rehabilitatsioon“. 10 aastaga on toimunud muudatusi ravi ja rehabilitatsiooni teenuste valikus, metoodikas ja kättesaadavuses.

TAI peamine tähelepanek puudutab kavandatavate muudatuste mõju rahvatervisele ning nende potentsiaali vähendada ühiskondlikke kahjusid. Muudatuste positiivse mõju eelduseks on toimiv ning realselt kättesaadav nõustamis-, tugi- ja sotsiaalteenuste võrgustik, et isikud, kes tulevikus jäävad põhjendatult kuriteokoosseisust välja, saaksid tegelikult kasutada eelnõus ette nähtud karistusalternatiive ja abiteenuseid.

Praeguses olukorras on Eestis otseselt narkootikume tarvitavatele inimestele suunatud teenused suures osas piiratud kättesaadavusega. Valdavalt on olemas raviteenused neile, kellel on diagnoositud sõltuvushäire, kuid varasema sekkumise, nõustamise ja madalama lävega tugiteenuste maht ja kättesaadavus ei ole piisav. Teenuste loomine ning olemasolevate ümberkorraldamine on samal ajal riigieelarveliste kärpete ja killustunud rahastusskeemide tõttu lähiaastatel oluliselt raskendatud. Sellest tulenevalt on tekkinud küsimus, kuidas tagatakse kavandatavate muudatuste rakendamiseks vajalik teenusvõimekus ning milliste vahenditega kaetakse täiendav koormus.

Eeltoodust lähtuvalt ei saa TAI nõustuda VTK-s esitatud väitega, et kavandatavatel muudatustel puudub mõju riigieelarvele. Kui muudatuste vahetu eesmärk on eeskätt karistusmeetmete proportsionaalsuse tagamine, menetluskulude vähendamine ja õiguskaitseüsteemi halduskoormuse tasakaalustamine, on oluline see eesmärk selgesõnaliselt ja läbipaistvalt sõnastada. Rahvatervise eesmärkidega sidumine olukorras, kus täiendavaid ressursse nõustamis-, ravi- ja tugiteenuste arendamisse ei kavandata, tekitab TAI hinnangul tõsisemaid küsimusi ning võib praktikas vähendada reformi soovitud mõju. Samuti peab TAI oluliseks, et teenuste arendamise ja rahastamise põhimõtted oleksid partneritele arusaadavad ning narkootikume tarvitavate inimeste suhtes vastutustundlikud.

TAI tervitab avatud ja sisulist arutelu koostööpartneritega, et jõuda lahenduseni, mis toetaks nii õiguskaitselisi eesmärke kui ka rahvatervise tegelikku paranemist.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Annika Veimer
direktor

Koostajad:
Katri Abel-Ollo
katri.abel-ollo@tai.ee

Aljona Kurbatova
aljona.kurbatova@tai.ee

Marlen Piskunov
marlen.piskunov@tai.ee